

opomenut

Posudek na diplom. práci Ondřeje Kučery Vliv a role sudetoněmeckých organizací v devadesátých letech 20. století v SRN

Časový výměr tématu (1989 – 1997) je organický a zcela oprávněný: Deklarace 1997 je nepochybným mezníkem. Metodicky je práce koncipována na způsob tradičních špičkových politických dějin, ale svou strukturou se blíží systémovému politologickému přístupu. Autorova volba postupu podle jednotlivých „institucí“ má nevýhodu, že líčení směrodatných dějů tématu je rozptýleno a autor se nevyhne několikerému opakování. Přehlednější a koncentrovaný výklad by asi poskytl historický přístup, tj. postoje sudetských, event. německých faktorů k uzlovým momentům zvoleného údobí: 1989/90, sjednocení Německa a rozdělení Československa (tento dvojitý děj není dostatečně zohledněn), čsl.-německá smlouva, Havel 1995, Streibel-Stoiber, Benešovy dekrety, Deklarace.

Autorova volba výkladu, která má ovšem své oprávnění, vykazuje ale řadu ne nepodstatných mezer: například příčiny zvláštnosti sudetské struktury v podobě trojice navazující na předválečné strany (mimo agrární!), soustředění na špičky, které zastihuje „bázi“ (zde též otázka definice členství, počtu členů etc., jedním slovem reprezentativnost obcí, SL a SR), přehlížení jiných sdružení (Stifter Verein), tiskové a nakladatelské „sítě“, vládní dotace, „vlíkové agentury“ v ČR (Střední Evropa etc.); kromě izolace sudetského dění od ostatních vysídleneckých seskupení je podle mého největším deficitem víc než nedostatečná pozornost k politickým inscenacím (Sudetské dny apod.).

Také podání jednotlivých sdružení je příliš statické, k čemuž přispívá rozptýlení výkladu podle jednotlivých složek: obce, SL a SR. Poněkud idealizované je líčení Ackermann G. (chybí např. její historická „doktrína“ – viz Nittner et cons.: Tisíc let česko-německých vztahů: nezachycen např. je vývoj R. Hilfa až k jeho výhrůžkám kolem Ingolstadtu apod.). Katolicismus je sice univerzalistický, ale už od habsburské monarchie (ne velké písmeno!) byl politicky organizován národnostně a jen s výhradou jej lze charakterizovat jako „nacionálně nadřazený“ (9).

Slabá je počáteční historie Seliger G. (50-51), bez souvislostí s Jakschem (např. rozdíly biografií Prinz – Bachstein) a jeho „národní frontou“ v SL nelze dost dobře osvětlit konflikty SG s českou soc. dem. (53), rozpory v Seliger G. a pozice a vývoj postojů V. Gaberta. Nejasné je, co se rozumí pod „dosud trpělivou politikou“ SG (52); tzv. brandenburské teze (59) jsou pouze reprodukovány, nikoli analyzovány, nehledě k tomu, do jaké míry byly v praxi uplatněny.

Naproti tomu je velkou předností práce podrobný výklad Wittiko-Bundu a jeho vlivů jakožto pressure group (místo Wittikonů je v češtině vhodnější termín wittikovci, podobně ackermannovci a seligerovci, ale bez velkých písmen jako masarykovci či spartaně; naproti tomu poznámky mají začínat velkým písmenem). Pochybná je charakteristika Wittiko-Bundu jako organizace „národně konzervativní“ (7); přiměřenější by bylo nacionálně či nacionalisticky konzervativní, anebo ještě výstižněji (dle Bavorské stát. knihovny) pravicově extrémistický (nebál bych se říci: revanšistický); podle mého neobstojí argumentace (24), která tuto charakteristiku odmítá, že totiž má starší kořeny, ačkoli je má i nacismus a henleinovství. Tomu odpovídá i absence, nikoli vlašnost vyrovnání s vlastní minulostí (33). Nesrozumitelná je formulace o „líbivosti“ WB na české straně (37). Nejen zde by výkladu prospěl aspoň náznak o součinnosti s obdobnými proudy vysídlelců z území poválečného Polska; ostatně vůbec stranou zůstává střechový Bund der Vertriebenen.

Kapitola Zastřešující organizace (60 a d.) má řadu pěkných pasáží (např. úloha Stoibera při otevření otázky Benešových dekretů 75, i když víc pozornosti by si zasloužily jeho motivy, zmiňované pak na s. 90; totéž platí i o výměně Streibel-Stoiber (95) – vnitrobavorské motivy?), ale víc má nedostatků. Tři programové deklarace (Eichstaedt, v příloze 124 otištěná neúplně, Detmold, 20. bodů) jsou předmětem rozsáhlých polemik, které

autor přechází; sám tyto programy vůbec neinterpretuje, ale prostě přejímá interpretaci SL (61); podobně je tomu u 8 bodů SL (64), u Ermacorova dobrozdání (68) nebo u česko-sudetských styků (72-73), při čemž chybí analýza toho, co se ze strany SL nestalo, totiž absence žádoucí pozitivní reakce na Havlovu iniciativu – na rozdíl od prezidenta v. Weizsaeckera 15. 3. 1990. Žádné hlubší analýze nejsou zde ani na jiných místech podrobena neurčitá hesla jako sebeurčení, právo na domov atp; bez kritické reflexe se užívá pojem vyhnání (10) a jeho odvozeniny (krajanské, nikoli vyhnanécké spolky – 39). Chybí také rozbor motivů postoje spolkové vlády k majetkovým otázkám. Zcela jednostranně je reprodukována diskuse v českém disentu (62). Bez významu není skutečnost, že V. Havel nenavštívil „Německo“, ale oba německé státy (63). R. Kučera nebyl zástupcem komise historiků, nýbrž jen členem (70). Succusem základních vad práce jsou zejména str. 71 a d. I když tématem jsou sudetské organizace, nelze akceptovat postup autora, který sledované děje, v tomto případě česko-sudetské kontakty, popisuje toliko ze sudetských pramenů a přejímá tím i nekriticky jejich postoje; bez reflexe obsáhlé literatury a publicistiky německé i české provenience se těžko dobere kriticky objektivizujícího soudu, který je základním předpokladem důkazu autorovy kvalifikace. Pobuřujícím dokladem je, že velkou Havlovu řeč v Karolinu prostě a zcela nekriticky reprodukuje ze Sudetendeutsche Zeitung (76). Bez vlastní reflexe přejímá též Posseltovu tezi o spojení „české strany“ s německou levicí (77); totéž platí pro pozn. 335 (94).

Obdobné nedostatky vykazuje i kapitola o Sudetoněmecké radě (80 a d.). Zde nebo jinde by byla namísto analýza instituce mluvčího, která má své historické kořeny (79). Nejasné je tvrzení, že není-li ve shromáždění SL kolektivní členství „nelze oficiálně prohlásit“ (kdo?), že wittikovci shromáždění silně ovlivňují (80). Pochyby vzbuzuje teze, že SR je konkurencí SL, jestliže polovinu členů deleguje SL (87); podle mého autor zde přespříliš podléhá vnitřnímu pohledu sudetské politiky a rozpory přeceňuje, i když jistě instituční konkurence svou roli hraje. Cenou za posílení role SPD v SR (89) je podle mého názoru posun k tradičním sudetským stanoviskům (Glotz, Gabert).

Ke kapitole 4: Za pochybný považují autorův soud (90), že nedošlo-li k oficiálním jednáním sudetsko-českým (problematické je, zda by mohly spory uzavřít), musela tuto agendu převzít bavorská vláda. Bez dokladů je tvrzení o „českých hlasech“, které interpretují bavorskou vládu jen jako lobby sudetských Němců (90). Odkud autor čerpá předpověď, že by se v případě volebního vítězství CDU/CSU 2002 stal Stoiber kancléřem(92); totéž lze říci o tvrzení (92), že na české straně se přehlížel rozdíl Heimatsrecht a usídlení v rámci EU; ostatně by zde stály za hlubší rozbor otázek odmítnutí Havlovy nabídky dvojího občanství a požadavku přímého jednání vlády ČR se sudetskými organizacemi. Postoje A. Vollmerové jsou příliš jednoduše líčeny ze sudetských pozicí (94). Obrat Stoibera k deklaraci se omezuje na pouhý popis bez analýzy, např. ani nenaznačeny jsou souvislosti s celkovou spolkovou politikou (101). Zjednodušené je podle mého i líčení vztahů SL a bavorské vlády (103).

Za nejlepší část práce považují podkapitulu 4.2 Média, v níž mi však chybí analýzy dávno provedené v Institutu mediálních studií FSV; slabší je část o Faciusovi (108).

Práce je založena na pilném studiu sudetoněmeckých pramenů (Sudetendeutsche Zeitung, sudetské publikace, zvláště poslední Habel atd.). zčásti pak na pramenech celoněmeckých (deníky – v jakém rozsahu byly studovány?, parlamentní debaty). Základní literatura zahraniční je notně neúplná (chybí např. autoři polští jako Borodziej aj., z německých Ther, Lemberg, ze „vzdálených“ Tampke, Kretennin, Naimark, Bell- Fialkoff aj.), a totéž platí i o literatuře české (např. dvě knihy Kuralovy, Češi, Němci, odsun, Čítanka odsunutých dějin aj.); předností je naopak široké využití internetových informací. Zmatečné jsou údaje „kol. aut.“ v seznamu literatury (120). Vadí též četné překlepy.

Celá práce spočívá v podstatě jen v prosté reprodukci sudetských a – zčásti – německých materiálů a analytická je jen zřídka a vesměs povrchně. Rytmus dění je jakoby

určován ději vztahovými a českými, které jsou však buď jen registrovány anebo – nejčastěji – líčeny jen v sudetském pohledu. Ve vnitřním dění sudetské komunity zaniká podstatný vliv sjednocení Německa, např. vliv vstupu sudetských Němců z nových spolkových zemí.

S ohledem na prokázanou píli, ale nedostatek vlastního, kritického myšlení doporučuji nanejvýš hodnocení dobře.

23. 1. 07

Ján Křen